

माननीय सभामुख महोदय,

१. संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको संविधानबाट स्थापित कर्णाली प्रदेशका नागरिकको प्रतिनिधिमूलक गरिमामय प्रदेश सभाको यस बैठकमा कोभिड-१९ महामारीको विषम परिस्थितिमा आगामी आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को बजेट तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्न कर्णाली प्रदेश सरकारको आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रीको हैसियतले उपस्थित भएको छु।
२. नेपालको भौगोलिक अखण्डता, सार्वभौमिकता, राष्ट्रिय एकता, स्वाधीनता र मुलुकको स्वाभिमान रक्षा गर्दै लोकतान्त्रिक गणतन्त्र, संघीय शासन प्रणाली, समावेशिता, धर्म निरपेक्षता, सामाजिक न्यायका लागि भएका जनआन्दोलन, जनयुद्ध र कर्णाली प्रदेश स्थापनार्थ जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने महान सहिदको स्मरण गर्दै उहाँहरूप्रति हार्दिक श्रद्धाञ्जली व्यक्त गर्दछु। मुलुकको राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक रूपान्तरणका लागि स्वाभिमानी पूर्वक अनवरत क्रियाशील अग्रज व्यक्तित्व तथा परिवर्तनका लागि भएका संघर्षमा होमिएका घाइते, अपाङ्ग योद्धा तथा सहिद परिवारप्रति उच्च सम्मान प्रकट गर्दछु।
३. अतिक्रमित भूमि कालापानी, लिपुलेक र लिम्पियाधुरा समेटिएको नेपाल सरकारबाट जारी राजनीतिक र प्रशासनिक नक्सा मुलुकको निशाना छापमा अङ्कित गर्ने गरी संघीय संसदबाट नेपालको संविधान संशोधन प्रस्ताव सर्वसम्मत रूपमा पारित भएको सुखद घडिमा स्वाभिमानी नेपाली दिदीवहिनी दाजुभाइलाई हृदयदेखि वधाई ज्ञापन गर्दै संघीय संसद र नेपाल सरकार प्रति उच्च सम्मान सहित हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु।
४. कोभिड-१९ को विश्वव्यापी महामारीबाट सम्पूर्ण मानव जाति नै मानवीय र आर्थिक रूपमा सङ्कटग्रस्त बनेको यस परिवेशमा मानव विकास

सूचकाङ्क, भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक गतिविधि, रोजगारी, अवसर, पहुँच र स्रोतबाट पछि परेको कर्णाली प्रदेशमा यसको प्रभाव अन्य क्षेत्रभन्दा अझ गहिरो, दूरगामी र नकारात्मक रहने निश्चित छ।

५. हामी यतिबेला इतिहासमै अत्यन्त ठूलो चूनौतिको सामना गर्न बाध्य छौं। सीमित स्रोतबाट असीमित आवश्यकता सम्बोधन गर्नुपर्ने अवस्था रहेको छ। विकटता, विपन्नता र बेरोजगारीसँग जुधिरहेको कर्णाली प्रदेश हालको कोभिड-१९ र बन्दाबन्दी (लकडाउन) को कारणले मानवीय र आर्थिक सङ्कटको सामना गरिरहेको छ। हाम्रा सबै सवाललाई योजना, कार्यक्रम र सीमित बजेटले पूर्ण सम्बोधन गर्न सक्दैन। यस कठिन घडिमा कर्णालीबासी नागरिकको जीवनरक्षा नै हाम्रो प्राथमिक दायित्व हो। सम्मानित सभा समक्ष विनम्रतापूर्वक अनुरोध गर्दछु कि महामारी, भोकमरी र रोजगारी हाम्रो बजेटका मुख्य प्राथमिकता हुन्। महामारी र भोकमरीबाट जनताको जीवन बचाउने र रोजगारीमार्फत् उत्पादन बृद्धि गर्दै प्रदेशलाई आत्मनिर्भरतातर्फ अघि बढाउनु बजेटको केन्द्र बिन्दु हो।
६. यस विषम परिस्थितिमा गरिमामय प्रदेश सभा समक्ष बजेट प्रस्तुत गर्दा मलाई थप गम्भिरता र जिम्मेवारीबोध भएको छ। सबै पक्षको सहयोग र समन्वयमा शुरूवात देखिनै कोभिड-१९ को रोकथाम, नियन्त्रण र उपचारका लागि प्रदेश सरकारले लिएको रणनीति र सक्रियताबाट प्रारम्भमा यसको प्रभावबाट प्रदेशलाई सुरक्षित राख्न सकिएको थियो। प्रदेश र मुलुकबाहिर रहेका कर्णालीबासी दिदीवहिनी दाजुभाइ घर फर्कने क्रमको बृद्धिले महामारीको जोखिम बढेको छ।
७. विगतका युगान्तकारी राजनीतिक परिवर्तनबाट प्राप्त भएका उपलब्धिलाई संस्थागत गरी विकास र सेवाको रूपमा त्यसको लाभ नागरिकको घरदैलोसम्म पुऱ्याउन र कर्णालीका जनताको हँसिलो मुहार हेर्न हामीले

धेरै कार्य गर्नुपर्ने सामूहिक जिम्मेवारी रहेको छ। संघीयताको सफल कार्यान्वयन, सुशासन, विकास, गरिबी निवारणको माध्यमबाट समावेशीता र सामाजिक न्याय तथा समाजवाद उन्मुख आर्थिक-सामाजिक संरचनाको विकास गर्दै हालको परिस्थितिमा उपचार, उत्पादन र आपूर्तिमा परिलक्षित भई आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने दिशामा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम लक्षित रहेको छ।

८. बजेट तर्जुमा गर्दा मैले नेपालको संविधान र कानूनहरू, नेपालको पन्ध्रौँ योजना, कर्णाली प्रदेश प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाको आधारपत्र, दीगो विकास लक्ष्य, यस सम्मानित सभाले पारित गरेको प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम, विनियोजन विधेयक, २०७७ को सिद्धान्त र प्राथमिकतामा माननीय सदस्यहरूबाट प्राप्त महत्पूर्ण सुझाव, मार्गदर्शन र कोभिड-१९ बाट सिर्जित परिस्थितिलाई प्रमुख आधार बनाएको छु।

माननीय सभामुख महोदय

अब प्रदेशको चालु आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को विद्यमान अवस्था प्रस्तुत गर्दछु।

९. बहुआयामिक गरिबी तथा स्रोत, अवसर र पहुँचमा कमजोर रहेको कर्णाली प्रदेशको विकास र नागरिकको जीवनस्तर सुधारमा सरकारको महत्वपूर्ण भूमिका आवश्यक छ।
१०. संघीयताको नवीन अभ्यासलाई सफल बनाउन संस्थागत क्षमताको विकास, तत्कालीन आवश्यकताको परिपूर्ति र रणनीतिक महत्वका विकास कार्यमा प्रदेश सरकार केन्द्रित भइरहेको अवस्थामा सिर्जित महामारी र बन्दाबन्दी (लकडाउन) को कारणबाट चालु आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रभावित भएको कुरा सर्वविदितै छ।

११. मुलुकको करिब २१ प्रतिशत भूगोल र ६ प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेको कर्णाली प्रदेश मानव विकास सूचकाङ्क, प्रतिव्यक्ति आय, औषत आय, साक्षरता र पूर्वाधार विकासमा राष्ट्रिय औषतभन्दा न्यून रहेको छ। अर्कोतिर बहुआयामिक गरिबी, मातृ मृत्युदर र बाल मृत्युदर राष्ट्रिय औषतभन्दा माथि रहेको छ।
१२. कोभिड-१९ को महामारीबाट विश्व अर्थतन्त्रमा गम्भिर असर परिरहेको परिप्रेक्ष्यमा विगत केही वर्षदेखि उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गरिरहेको नेपालको समग्र आर्थिक वृद्धि समेत चालु आर्थिक वर्षमा २.३ प्रतिशत मात्र हुने पूर्वानुमान रहेको छ। मुलुकको कूल गार्हस्थ उत्पादनमा कर्णाली प्रदेशको योगदान करिब ४.३ प्रतिशत रहेको छ। यस प्रदेशको चालु आर्थिक वर्षको आर्थिक वृद्धिदर ३.६ प्रतिशतले हुने प्रक्षेपण गरिएको छ।
१३. कर्णाली प्रदेश सरकार जनताको जीवन रक्षाका लागि विश्व महामारीको रूपमा देखा परेको कोभिड-१९ विरुद्ध शुरूवात देखिनै यसको नियन्त्रण, रोकथाम, प्रतिकार्य र उपचारका लागि योजनाबद्ध रूपमा क्रियाशिल रहेको छ।
१४. यसका लागि सर्वप्रथम प्रदेश सरकारले रु. ५० करोडको विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गरेको छ। सरकारले प्रत्येक जिल्लामा विपद् व्यवस्थापन समितिमार्फत् रु ५० लाखका दरले रु. ५ करोड उपलब्ध गराएको छ। राहत, क्वारेन्टिन र आइसोलेसन व्यवस्थापनका लागि स्थानीय तहहरूलाई रु. १८ करोड २० लाख उपलब्ध गराइएको छ। प्रदेश अस्पताल, सबै जिल्ला अस्पतालहरू, कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान र चौरजहारी सामुदायिक अस्पतालमा अस्थायी भौतिक पूर्वाधार, उपकरण, औषधी, स्वास्थ्य सामग्रीको व्यवस्था र आधारभूत स्वास्थ्य

उपचार गर्न रु १६ करोड २५ लाख उपलब्ध गराइएको छ। प्रदेशमा हुन सक्ने खाद्य सङ्कटलाई मध्यनजर गरी ४० हजार क्वीन्टल खाद्यान्न खरिदको प्रवन्ध गरिएको छ।

१५. हालसम्म कोभिड-१९ रोकथाम, नियन्त्रण र उपचारका लागि स्थापित विपद् व्यवस्थापन कोषमा प्रदेश सरकारको तर्फबाट रु. ५० करोड र विभिन्न बैंक एवं वित्तीय संस्था, सहकारी, उद्योगी, व्यापारी र अन्य दाताबाट प्राप्त सहयोग रु. २ करोड २४ लाख ३५ हजार ५ सय ६९ जम्मा भएको र उक्त कोषबाट कोभिड नियन्त्रण, रोकथाम र उपचारका लागि हालसम्म रु. २५ करोड ६७ लाख ८३ हजार ४ सय २८ खर्च भएको जानकारी यस सम्मानित सभालाई गराउछु। यस सङ्कटको व्यवस्थापनका लागि नगद र जिन्सी सहयोग गर्ने सबैप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु।
१६. कोभिड-१९ नियन्त्रण, प्रतिकार्य र उपचारमा आफ्नो जीवनको प्रवाह नगरी अग्रपङ्क्तिमा रहेर अहोरात्र क्रियाशिल चिकित्सक लगायत सम्पूर्ण स्वास्थ्यकर्मीलाई उहाँहरूको सेवाप्रति कदर सहित हार्दिक आभार प्रकट गर्दै अझै उच्च मनोबलका साथ आफ्नो कर्तव्य पुरा गर्न विनम्रता साथ अनुरोध गर्दछु। हामी तपाईंहरूको सेवा र समर्पणको सम्मान गर्नेछौं। त्यसरी नै आफ्नो जिम्मेवारीमा निरन्तर खटिरहनु भएका सुरक्षाकर्मी, सवारी चालक एवं सफाईकर्मीलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।
१७. यस महामारीको नियन्त्रणमा आवश्यक सहयोग र समन्वय गर्नुहुने माननीय सदस्यहरू, स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, राजनीतिक दल, राष्ट्रसेवक कर्मचारी, निजी क्षेत्र, नागरिक समाज, सञ्चार जगत तथा आदरणीय जनसमुदायलाई धन्यवाद व्यक्त गर्दै निरन्तर सहयोगको लागि सबैसँग हार्दिक अपिल गर्दछु।

१८. कोभिड-१९ को कारणले मुलुक र प्रदेश बाहिर रोजगारीका लागि गएका हजारौं नागरिक घर फिर्ता भएका छन्। विगतदेखि नै खाद्य सङ्कट भोगिरहेको प्रदेशले हाल थप समस्या सामना गर्नुपर्ने अवस्था आउन सक्छ। प्रदेशभित्र बेरोजगारी समस्या बढेको यस अवस्थामा घर फर्किएका व्यक्तिहरूलाई श्रम र उत्पादनसँग जोडेर कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने अवसर समेत प्राप्त भएको मेरो बुझाई छ।
१९. शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक सुरक्षा र जीवनस्तर सुधारका कार्यक्रममा संघीयताको मर्म अनुरूप स्थानीय तहसँग नियमित सहकार्य गरिएको छ ।
२०. चालु आर्थिक वर्षमा कोभिड-१९ को कारणले पुँजीगत खर्च र राजस्व संकलन दुवै प्रभावित भएका छन् । यस आर्थिक वर्षको बजेटको तुलनामा संशोधित विनियोजन ४६.४० प्रतिशत अर्थात रु १५ अर्ब ९३ करोड ६७ लाख १९ हजार हुने अनुमान छ । संशोधित विनियोजनमा चालु खर्च ५१ प्रतिशत र पुँजीगत खर्च ४९ प्रतिशत रहने अनुमान छ ।
२१. आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा प्रदेशको आन्तरिक राजस्व संकलन बार्षिक लक्ष्यको ८५.३० प्रतिशत अर्थात रु. २९ करोड हुने अनुमान रहेको छ।

माननीय सभामुख महोदय,

२२. अब म आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को बजेटका उद्देश्य प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

(क) कोभिड-१९ को महामारीबाट जनताको जीवन रक्षा गरी जनजीवनलाई सुरक्षित र सहज बनाउने,

(ख) खाद्यान्न सङ्कट हुन नदिन आधारभूत आवश्यकताका दैनिक उपभोग्य वस्तुको भण्डारण र सहज आपूर्तिको सुनिश्चितता गरी जनतालाई भोकमरीबाट बचाउने,

(ग) नागरिकको मौलिक हकको रूपमा रहेको स्वास्थ्य तथा शिक्षा क्षेत्रको थप विकास, विस्तार र संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने,

(घ) अर्थतन्त्रका प्रमुख क्षेत्रको पुनरूत्थान गरी उत्पादन एवं उत्पादकत्व बृद्धि गर्दै समावेशी एवं समन्यायिक विकासको माध्यमबाट रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने,

(ङ) सामाजिक, आर्थिक र भौतिक पूर्वाधारको दीगो विकास गर्ने,

(च) सार्वजनिक स्रोतको प्रभावकारी परिचालन गरी प्राथमिकिकृत लगानी, आर्थिक अनुशासन, नवीन प्रविधिको उपयोग र प्रशासनिक सुधार गरी सुरक्षा र सुशासन कायम गर्ने ।

२३. बजेटका उल्लिखित उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न मैले देहाय अनुसार बजेटका क्षेत्रगत र कार्यक्रमगत प्राथमिकता निर्धारण गरेको छु:

(क) कोभिड-१९ को महामारीबाट कर्णालीबासीलाई सुरक्षित राख्न क्वारेन्टिन एवं आइसोलेसन व्यवस्थापन, अत्यावश्यक औषधि,

- स्वास्थ्य सामग्री एवं उपकरणको उपलब्धता, परिक्षणको दायरा विस्तार र उपचारको व्यवस्था,
- (ख) अत्यावश्यक खाद्यान्नको भण्डारण, खाद्य सुरक्षा र भरपर्दो आपूर्ति व्यवस्थापन,
- (ग) रोजगारमूलक विकास र उद्यमशिलताको माध्यमबाट आधारभूत आवश्यकताको परिपूर्ति गर्दै जीवस्तरमा सुधार,
- (घ) कृषि, उद्योग, वन, पर्यटन र निर्माण लगायतका क्षेत्रको पुनरूत्थान गरी उत्पादन एवं उत्पादकत्व बृद्धि,
- (ङ) स्वास्थ्य र शिक्षा क्षेत्रको दीर्घकालीन विकासका लागि भौतिक पूर्वाधार, दक्ष जनशक्ति, नवीन प्रविधि र संस्थागत क्षमता विकास,
- (च) सडक, ऊर्जा, खानेपानी, सिँचाइ लगायतका भौतिक पूर्वाधार विकास,
- (छ) शासकीय सक्षमताको विकास गरी सुशासन र सदाचार प्रवर्द्धन ।

माननीय सभामुख महोदय,

२४. आगामी आर्थिक वर्षका लागि बजेट विनियोजन गर्दा कोभिड-१९ बाट सिर्जित महामारी र सम्भावित भोकमरीबाट जनतालाई जोगाउँदै समृद्ध नेपाल : सुखी नेपालीको राष्ट्रिय आकांक्षा अनुरूप समृद्ध कर्णाली : सुखारी कर्णालीबासीको प्रदेशको दीर्घकालीन सोच साकार पार्न आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरण र सांस्कृतिक सुधार सहितको समावेशी विकासका लागि स्वास्थ्य, शिक्षा, उत्पादन र आपूर्ति: रोजगारी, आजीविका, पूर्वाधार र समृद्धि को मूल ध्येयका साथ कर्णाली प्रदेश सरकारको आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

२५. चालु आयोजनाको कार्यान्वयन सुनिश्चितता गर्ने, नागरिकका लागि आधारभूत सेवा प्रवाहमा संघ र स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्य गरी सार्वजनिक, निजी, सहकारी र सामुदायिक क्षेत्र सँगको साझेदारीबाट विकास प्रक्रियालाई शीघ्र अघि बढाउने कार्यक्रम तथा आयोजनामा मैले विशेष जोड दिएको छु।

माननीय सभामुख महोदय,

अब यस सम्मानित सभा समक्ष आगामी आर्थिक वर्षको बजेटका कार्यक्रम तथा विनियोजन प्रस्तुत गर्दछु:

कोभिड-१९ रोकथाम, नियन्त्रण, उपचार तथा स्वास्थ्य क्षेत्रको सुदृढीकरण

२६. विश्व महामारी कोभिड-१९ को नियन्त्रण, रोकथाम र उपचार सम्बन्धी कार्यक्रम संघीय सरकार र स्थानीय तहसँगको समन्वय र सहकार्यमा प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरिनेछ।

२७. कोभिड-१९ को महामारीका बीच भारत लगायत विदेश र देशका विभिन्न स्थानबाट प्रदेश बाहिरबाट कठिनाईपूर्वक प्रदेश सीमानासम्म आएका कर्णालीबासीलाई गन्तव्यसम्म पुऱ्याउनु सरकारको प्राथमिक कर्तव्य हो। त्यसैले उहाँहरूलाई आफ्नो घरसम्म पुऱ्याउने कार्य भैरहेको छ। यस महामारीबाट घर फर्किने र प्रदेशभित्र रहेका संक्रमणको आशंका भएका जनतालाई सुरक्षित राख्न क्वारेन्टिनको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ। साथै, परिक्षणबाट संक्रमित देखिएका व्यक्तिलाई उपचारको व्यवस्था गर्नको लागि प्रदेश र जिल्ला अस्पताल तथा स्थानीय तहमा आवश्यकता अनुसार आइसोलेसनको व्यवस्था गरिनेछ। स्थानीय तहमार्फत् क्वारेन्टिन र आइसोलेसनमा भौतिक सामग्री र खाद्यान्न लगायतका आवश्यक सेवा सुविधाको व्यवस्था मिलाइनेछ।

२८. कोभिड-१९ को नियन्त्रणका लागि आर.डि.टि./पि.सि.आर. परीक्षणको दायरा बढाइनेछ । त्यसका लागि थप पि.सि.आर. मेशिन सहितका उपकरण, परीक्षण किट र स्वास्थ्य सामग्री खरिद एवम् प्रयोगशाला सुदृढीकरण र जनशक्ति परिचालनमा जोड दिइनेछ ।
२९. कोभिड-१९ को संक्रमण देखिएका व्यक्तिलाई उचित उपचारको व्यवस्था मिलाइनेछ । स्वास्थ्य जाँचबाट संक्रमण पहिचान भएका व्यक्तिलाई सम्बन्धित स्थानीय तह र जिल्ला सदरमुकामका आइसोलेसनमा बस्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । संक्रमण एवं लक्षण समेत देखिएका विरामीलाई जिल्ला अस्पतालमा उपचारको व्यवस्था गरिनेछ । जिल्ला अस्पतालमा उपचार हुन नसकेका गम्भिर विरामीलाई एम्बुलेन्स वा हवाई उद्धारको माध्यमबाट प्रदेश अस्पताल वा तोकिएका अन्य स्वास्थ्य संस्थामा ल्याई सघन उपचार गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । कोभिड १९ रोगबाट मृत्यु हुने व्यक्तिका परिवारलाई रु. १ लाख राहत उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाएको छु ।
३०. प्रदेश अस्पतालमा २०० आइसोलेसन बेड, ४० सघन उपचार कक्ष (आई.सि.यु.) र २० भेन्टिलेटर सहितका विशेष सघन उपचार कक्ष बनाइनेछ । हरेक जिल्ला अस्पतालमा कम्तिमा पचास वटा आइसोलेसन बेड, कम्तिमा दश सघन उपचार कक्ष (आई.सि.यु.) र कम्तिमा पाँच भेन्टिलेटर सहितको सघन उपचार कक्ष तयार गरिनेछ । आइसोलेसन बेड, आई.सी.यू. र भेन्टिलेटरका लागि कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान र चौरजहारी सामुदायिक अस्पताललाई आवश्यक सहयोग गरिनेछ । हालको महामारी नियन्त्रण र स्वास्थ्य सेवाको सहज पहुँचका लागि आवश्यक एम्बुलेन्स एवं घुम्ती अस्पतालको व्यवस्था गरिनेछ ।

३१. स्थानीय स्तरमा कोभिड-१९ सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यमा स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई परिचालन गरिनेछ। स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको लागि उपलब्ध गराइएको प्रोत्साहनलाई निरन्तरता दिएको छु। यसका लागि रु. ४ करोड विनियोजन गरेको छु।
३२. कोभिड-१९ को महामारीबाट प्रदेश भित्रका कृषि, वन, उद्योग, निर्माण एवं रोजगारी लगायतका आर्थिक गतिविधिमा आएको शिथिलता र विदेश तथा प्रदेश बाहिर रहेका नागरिक घर फिर्ता भएकोले हुनसक्ने खाद्य सङ्कट नियन्त्रणका लागि आधारभूत खाद्यान्न खरिद र ढुवानीका लागि रु. ५० करोड विनियोजन गरेको छु।
३३. कोभिड-१९ को कारणले अध्ययन, अध्यापन र सिकाईमा परेको प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न दुर्गम पहाडी क्षेत्र सहित प्रदेशका सबै जिल्लामा पठन पाठन क्रमशः सुचारु गरिनेछ। यसका लागि एफ.एम. रेडियो, टेलिभिजन र इन्टरनेट समेतको माध्यमबाट दूर शिक्षा प्रदान गर्न भर्चुअल रिसोर्स सेन्टर (स्रोत केन्द्र) सहित आवश्यक पूर्वाधार विकासका लागि रु. ११ करोड विनियोजन गरेको छु।
३४. कोभिड-१९ को विश्वव्यापी महामारीलाई परास्त गर्न जिम्मेवारीपूर्वक अहोरात्र खटिएका चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मी, सुरक्षाकर्मी, सवारी चालक र सफाइकर्मीलाई उच्च मनोबल कायम गर्न उचित प्रोत्साहन गरिनेछ। यसका लागि अग्रपङ्क्तिमा रहेका चिकित्सक एवं स्वास्थ्यकर्मीलाई शुरु तलबको एक सय प्रतिशत र सुरक्षाकर्मी, सवारी चालक एवं सफाइकर्मीलाई शुरु तलबको पचास प्रतिशत मासिक प्रोत्साहन उपलब्ध गराउन आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु।

३५. कोभिड-१९ महामारीबाट प्रभावित सबै गतिविधिलाई सहज बनाउन समुदायस्तरमा समेत नमूना जाँच गरी जोखिम नदेखिएका स्थानमा क्रमशः आर्थिक, शैक्षिक र विकासका गतिविधि अघि बढाइनेछ।
३६. कोभिड-१९ केन्द्रित स्वास्थ्य, खाद्यान्न र शिक्षाका उल्लिखित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि जम्मा रु. १ अर्ब ५० करोड ५८ लाखको कोष परिचालन गरिनेछ।

माननीय सभामुख महोदय,

३७. कर्णालीबासीलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराइनेछ। स्वास्थ्य क्षेत्रको दिर्घकालीन क्षमता विकासका लागि भौतिक पूर्वाधार, उपकरण एवं दक्ष जनशक्ति विकास गरिनेछ। संक्रामक रोग लगायत स्वास्थ्य उपचारका लागि औषधि, उपकरण र स्वास्थ्य सामग्रीको उपलब्धता र सहज आपूर्तिको व्यवस्था मिलाइनेछ।
३८. स्वास्थ्य संस्थाहरूको संरचनागत तथा संस्थागत सुदृढीकरण गरिनेछ। प्रदेशबासीलाई विशेषज्ञ चिकित्सकीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नको लागि सुर्खेत स्थित प्रदेश अस्पताललाई ३०० शैयाको शिक्षण अस्पतालको रूपमा विकास गर्न आवश्यक भौतिक पूर्वाधार र स्वास्थ्य उपकरणका लागि रु. १३ करोड ४५ लाख विनियोजन गरेको छु।
३९. सबै जिल्ला अस्पताललाई विशेषज्ञ सेवा प्रवाह गर्ने अस्पतालको रूपमा स्तरोन्नति गरिनेछ। डोल्पा जिल्ला अस्पतालको भवन निर्माणको लागि रु. १० करोड सहित अन्य जिल्ला अस्पतालहरूको पूर्वाधार विकासका लागि रु. २२ करोड विनियोजन गरेको छु।
४०. कर्णाली राजमार्गमा सडक दुर्घटनामा पर्ने जनतालाई लक्षित गरी कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानसँगको सहकार्यमा राकम कर्णालीमा ट्रमा

अस्पतालको स्थापना गर्न रु १ करोड ४० लाख विनियोजन गरेको छु।

४१. रोग पहिचान र उचित उपचारका लागि नेपाल सरकारसँगको सहकार्यमा अत्याधुनिक जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाको स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ। जिल्लास्थित प्रयोगशालाको स्तरोन्नति, नमुना घुम्ती प्रयोगशाला निर्माण र जनशक्ति विकास गरिनेछ।
४२. कर्णालीबासीको स्वास्थ्य अवस्थाको प्रोफाइल तयार गर्ने कार्यको शुरुवात गरिनेछ। जनसंख्या र भूगोलका आधारमा स्थानीय तहसँगको साझेदारीमा घुम्ती स्वास्थ्य र दूर स्वास्थ्य (टेलिमेडिसिन) सेवा सञ्चालन गरिनेछ।
४३. नेपाल सरकारद्वारा घोषणा गरेको सुर्खेतस्थित पचास शैयाको सरुवा रोग नियन्त्रण अस्पताल शीघ्र स्थापनामा आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरिनेछ।
४४. सुर्खेतमा शिक्षण अस्पताल सञ्चालन नभएसम्म कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान र प्रदेश अस्पतालको सहकार्यमा चिकित्साशास्त्रमा स्नातकोत्तर (एम.डि./एम.एस) तहको अध्यापन कार्य शुरु गरिनेछ। चिकित्सा शिक्षा आयोग लगायत सम्बन्धित निकायसँग आवश्यक समन्वय गरी न्यूनतम दुई वर्षदिखि कर्णालीमा सेवा गर्दै आएका चिकित्सकलाई उक्त कार्यक्रममा अध्ययनका लागि प्राथमिकता दिने व्यवस्था मिलाईनेछ।
४५. स्वस्थ नागरिक तयार गर्न बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रमलाई प्रदेशका सबै जिल्लामा विस्तार गरिनेछ। किशोरी, गर्भवती र सुत्केरी सम्बन्धी सचेतना र पोषण सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। मातृ शिशु स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाउँदै जोखिममा परेका

गर्भवती तथा सुत्केरीको जीवन रक्षाको लागि हवाई उद्धार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिई थप व्यवस्थित गरिनेछ।

४६. आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्सा, होमियोपेथिक लगायत बैकल्पिक एवं घरेलु उपचार पद्धतिको विकास गरिनेछ। कोभिड-१९ को महामारीबाट आम जनसमुदायमा सिर्जना भएको मनोवैज्ञानिक असरलाई न्यूनीकरण गर्न सचेतना तथा मनोसामाजिक परामर्श कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
४७. तत्कालीन रूपमा कोभिड-१९ नियन्त्रण र दीर्घकालीन रूपमा स्वास्थ्य क्षेत्रको सुदृढीकरण गरी गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितताको लागि यस क्षेत्रको बजेटमा उल्लेखनीय बृद्धि गरी जम्मा रु. २ अर्ब ७७ करोड विनियोजन गरेको छ।

माननीय सभामुख महोदय,

खाद्यान्न सुरक्षा र सहज आपूर्ति व्यवस्था

अब कोभिड-१९ को महामारीबाट सिर्जना हुन सक्ने सम्भावित भोकमरीबाट जनतालाई बचाउन सञ्चालन गरिने खाद्य सुरक्षा र आपूर्ति व्यवस्था सम्बन्धी कार्यक्रम र विनियोजन प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु।

४८. कोभिड-१९ को कारणले हुन सक्ने भोकमरीबाट जनताको जीवन बचाउनु सरकारको प्रमुख कर्तव्य हो । आधारभूत खाद्य सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्न संघ र स्थानीय तहसँग सहकार्य र समन्वय गरी खाद्यान्न लगायतका आधारभूत आवश्यकताका बस्तुको सहज आपूर्तिको व्यवस्था मिलाइनेछ।
४९. नेपाल सरकारसँगको समन्वयमा कर्णाली प्रदेशमा रहेको खाद्यान्नको भण्डारण बृद्धि गरी वितरण क्षमता बढाइनेछ। निजी, सहकारी र

सामुदायिक क्षेत्रसँगको सहकार्यमा खाद्यान्न भण्डारण र उपलब्धताको सहज व्यवस्था गरिनेछ। कृत्रिम अभाव र कालोबजारीलाई नियन्त्रण गरी उपभोक्ता हित प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

५०. खाद्य भण्डारण र आपूर्तिका लागि स्थानीय तहसँगको साझेदारीमा नमूनाको रूपमा एक स्थानीय तह एक अन्न भकारी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
५१. आधारभूत खाद्य सुरक्षाको लागि अत्यावश्यक खाद्य बस्तु खरिद, ढुवानी र भण्डारण समेतका प्रस्तुत कार्यक्रमका लागि रु. ५५ करोड विनियोजन गरेको छु।

माननीय सभामुख महोदय,

श्रम, रोजगारी र राहत

विकास, अवसर र आर्थिक स्रोतमा पछाडि परेको कर्णाली प्रदेशलाई महामारी र भोकमरीबाट बचाउन आधारभूत आर्थिक पक्षमा सफलताको अभिवृद्धि गर्न आफ्नो गाँउ: आत्मनिर्भर बनाउ अभियानका साथ उत्पादन र उद्यमशिलताको विकासका लागि यस आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमलाई मैले रोजगारीमा केन्द्रित गरेको छु । अब म श्रम, रोजगारी र राहत सम्बन्धी कार्यक्रम र विनियोजन प्रस्तुत गर्दछु।

५२. कोभिड-१९ को महामारीबाट स्वदेश र विदेशमा रोजगारी गुमाएका तथा बेरोजगार युवालाई श्रममूलक रोजगारीको माध्यमबाट विकास क्रियाकलापसँगै रोजगारी सिर्जना गरिनेछ। यस महामारीबाट जोखिममा परेका बालबालिका, बृद्ध, अशक्त, दीर्घरोगी र अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई उचित राहत उपलब्ध गराइनेछ।

५३. मुख्यमन्त्री रोजगार कार्यक्रमको माध्यमबाट कृषि र उद्योग क्षेत्रमा युवा उद्यमीको विकास गरी स्वरोजगार सिर्जना गरिनेछ। उपभोक्ता समूह, श्रम सहकारी, श्रम कार्यदल र आम जनताको सहभागितामा खाद्यान्नका लागि श्रम सहितको रोजगारी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
५४. युवालाई लक्षित गरी कृषि तथा उद्यममा मौलिक सीप र नवीन प्रविधिको प्रयोग गर्दै स्वरोजगारी विकास गर्न सहूलियतपूर्ण कर्जा र ब्याज अनुदान उपलब्ध गराउन आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु।
५५. प्रदेश भित्रको विकासमा क्षेत्रीय सन्तुलन कायम गर्न र विकासमा जनप्रतिनिधिको जिम्मेवारी र स्वामित्व अभिवृद्धि गर्नका लागि रोजगामूलक पूर्वाधार विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, यसका लागि रु. १ अर्ब २० करोड विनियोजन गरेको छु।
५६. अशक्त, जोखिममा परेका, सिमान्तिकृत क्षेत्र, बर्ग र समुदायका नागरिकको जीविकोपार्जन तथा उद्यमशिलताका लागि मुख्यमन्त्री सामाजिक सुरक्षा तथा जीविकोपार्जन कार्यक्रम अन्तर्गत सञ्चालन हुने गरी खाना, नाना र छाना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, यसका लागि रु. २० करोड विनियोजन गरेको छु।
५७. पूर्वाधार विकासलाई थप जनमैत्री र रोजगारमुलक बनाउन रु. १ करोड सम्मका आयोजनाको कार्यान्वयन गर्दा मेशिन/उपकरणको प्रयोग नगरी मानव श्रमको माध्यमबाट आय आर्जन अभिवृद्धि गरी जनताको जीवनस्तरमा सुधार गरिनेछ।
५८. स्थानीय तहसँगको साझेदारीमा बेरोजगारका लागि सीप विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। कोरोना प्रभावित परिवारलाई रोजगारीका अवसरमा प्राथमिता दिइनेछ।

५९. शहिद, लोकतान्त्रिक आन्दोलनका घाइते तथा द्वन्द्व पीडित परिवारका कम्तिमा एक सदस्यलाई सीप र तालिम प्रदान गरी स्वरोजगार बनाइनेछ।
६०. कर्णाली प्रदेशमा दलित समुदायको ठूलो जनसंख्या रहेको तर आर्थिक सामाजिकस्तर कमजोर रहेकोले भूमिहिन र बेरोजगार दलितलाई परम्परागत सीपमा आधारित रोजगारी विकास गर्न उचित सहयोग गरिनेछ।
६१. निजी, सहकारी, गैरसरकारी क्षेत्र, विकास साझेदार र समुदायस्तरबाट सञ्चालन हुने रोजगारमूलक कार्यक्रमलाई सहजीकरण तथा मूलप्रवाहीकरण गरिनेछ।
६२. नेपाल सरकारसँगको समन्वयमा कोभिड-१९ को कारणले गम्भिर असर परेका उद्योग, होटल, रेष्टुरेन्ट लगायतका व्यवसायको पुर्नसञ्चालनको लागि उचित सहूलियत दिइनेछ।
६३. रोजगारीका अवसर वृद्धि र विकासलाई सँगै अघि बढाउन उल्लिखित कार्यक्रम सञ्चालनका लागि मैले रु. ६ अर्ब ५४ करोड विनियोजन गरेको छु। उक्त रकम मध्ये भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयबाट रु. ८१ करोड ८८ लाख, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट रु. ४३ करोड ७३ लाख र सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट रु. ७ करोड ९० लाखका रोजगारमूलक कार्यक्रम निर्धारित मापदण्ड र कार्यविधिबाट सञ्चालन हुने व्यवस्था मिलाएको छु।

माननीय सभामुख महोदय,

अब कृषि, उद्योग, वन, पर्यटन र बाणिज्य लगायतका उत्पादन क्षेत्रका कार्यक्रम तथा विनियोजन प्रस्तुत गर्दछु।

कृषि र भूमि व्यवस्था

६४. कृषि क्षेत्रको उत्पादन एवं उत्पादकत्व बढाउदै अर्थतन्त्रमा यस क्षेत्रको योगदान वृद्धि गरिनेछ। आधारभूत खाद्य उपजमा आत्मनिर्भरता विकास गर्ने, रैथाने बालीको प्रवर्द्धन गरी कर्णालीको मौलिक पहिचान कायम राख्ने र उच्च मूल्यका निर्यातमूलक कृषि उपजको विकास गरिनेछ।
६५. हिमाली क्षेत्रमा स्याउ, ओखर, मार्सी धान लगायतका रैथाने बाली, मौरीपालन र पशुपालनमा जोड दिइनेछ। पहाडी क्षेत्रमा खाद्यान्न, सुन्तला, कागती जस्ता फलफूल, तरकारी, पशुपन्छी पालन, अदुवा, टिमु र बेसार जस्ता मसलाजन्य उत्पादनलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। उपत्यका, बेसी र टारमा खाद्यान्न, बेमौसमी तरकारी, आँप, लिची जस्ता फलफुल, दुग्ध उत्पादन र माछापालन व्यवसायलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
६६. आगामी आर्थिक वर्षमा प्रदेशभित्र उन्नत जातका फलफूल र पशुनक्ष सुधार कार्यक्रममा विशेष प्राथमिकता दिइनेछ। उन्नत जातका स्याउ, ओखर, किवि, सुन्तला र कागती जस्ता फलफूलका विरूवा खरिद र वितरण एवं उन्नत जातका पशुपंक्षी खरिद गरी पशुनक्ष सुधार गर्न रु. २७ करोड विनियोजन गरेको छु।
६७. कृषि उत्पादन बृद्धिका लागि संघ र स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा एक स्थानीय तह एक उत्पादन विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। यसका लागि रु. २७ करोड ६५ लाख विनियोजन गरेको छु।
६८. मेरो किसान मेरो अन्नदाता कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ। कृषकलाई प्रोत्साहन, कृषिमा श्रम परिचालन र आधुनिकीकरणको माध्यमबाट यस क्षेत्रलाई व्यवसायिक बनाउदै लगिनेछ। उल्लेखित कार्यक्रमका लागि रु. ८ करोड विनियोजन गरेको छु।

६९. कृषकलाई ब्याज अनुदान र सहूलियत कर्जा, कृषि सामग्री, विउ/बेर्ना, कृषि विमा र न्यूनतम समर्थन मूल्यको व्यवस्था गरिनेछ। यस क्षेत्रको विकासका लागि सहकारी, सामुदायिक र निजी फार्मलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
७०. कृषि क्षेत्रको विकासका लागि अर्गानिक उत्पादन प्रोत्साहन, स्रोत केन्द्रको विकास, पकेट क्षेत्र प्रवर्द्धन र सामुदायिक बीऊ बैंक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। नमूनाको रूपमा केही वस्तुहरूको उत्पादन परिमाणमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराइनेछ। यस कार्यक्रमका लागि पर्याप्त रकम विनियोजन गरेको छु।
७१. बीऊ विजन, खाद्यान्न, पशुपंक्षी, फलफूल, तरकारी लगायतका नमूना उत्पादन गर्न र त्यसको प्रदर्शन प्रभाव समेत पार्ने गरी संघ र स्थानीय तहसँगको समन्वयमा ठूला कृषि फार्म स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धी अध्ययन गरिनेछ।
७२. कृषिमा उत्पादकत्व बढाउनका लागि नियमित सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउन रोजगारमूलक साना सिँचाइ कार्यक्रम सञ्चालनका लागि रु. ३५ करोड विनियोजन गरेको छु।
७३. निजी तथा सहकारी क्षेत्रबाट उत्पादन हुने दाना, ह्याचरी, अर्गानिक मल र जैविक विषादीमा सहयोग गरिनेछ। कृषि सहकारीलाई चिस्यान केन्द्र, कृषि औजार निर्माण, कृषि उपजको प्रशोधन र बजारीकरणमा लागत साझेदारी गरी प्रोत्साहन गरिनेछ।
७४. प्रदेशको भू-उपयोग सम्बन्धी नीति, कानून र गुरुयोजना तर्जुमा गरिनेछ। खेतीयोग्य बाँझो जमिनको उत्पादनमूलक प्रयोग, चक्लाबन्दी, सामुहिक तथा सहकारी खेतीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। भूमिको बैज्ञानिक व्यवस्थापनका लागि भूमि बैंक सम्बन्धी कानुनी आधार तयार गरिनेछ।

७५. गुठी एवं ऐलानी जग्गा, सुकुम्बासी, अव्यवस्थित बसोबास र द्वन्द्वकालमा भएको जमिनको किनबेचको समस्या समाधानका लागि संघ र स्थानीय तहसँग समन्वय गरिनेछ। भूमि सम्बन्धी वैज्ञानिक अभिलेख व्यवस्थापनका लागि उचित सहयोग गरिनेछ।
७६. भूमि तथा कृषि विकास लगायतका उपरोक्त कार्यक्रम सञ्चालनका लागि मैले रु. २ अर्ब ७० करोड विनियोजन गरेको छु।

उद्योग तथा वाणिज्य

७७. कोभिड-१९ महामारीको कारणबाट हाल बन्द रहेका उद्योगलाई आवश्यक स्वास्थ्य मापदण्ड अवलम्बन गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ। प्रदेशको पहिचान झल्किने उच्च मूल्यका मौलिक उत्पादनलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
७८. घरेलु र साना उद्यमलाई उचित सहयोग गरिनेछ। मझौला र ठूला उद्योगको स्थापनालाई आकर्षित गर्दै त्यस्ता उद्योगलाई आवश्यक पर्ने पहुँच मार्ग र विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन आवश्यक पूर्वाधार विकास गरिनेछ।
७९. प्रदेशभित्र औद्योगिक विकासको उचित वातावरण तयार गर्न स्थानीय तहको प्राथमिकता र आवश्यकताको आधारमा लागत साझेदारी गरी **उद्योग ग्राम** स्थापना गर्न रु. ७ करोड ५० लाख विनियोजन गरेको छु। नेपाल सरकारसँगको समन्वयमा प्रदेशमा विशेष आर्थिक क्षेत्र स्थापनाको लागि पहल गरिनेछ।
८०. कर्णाली प्रदेशलाई अर्गानिक प्रदेशको रूपमा विकास गर्न जैविक मल र जैविक विषादी कारखाना स्थापनाको लागि रु. २ करोड विनियोजन गरेको छु।

८१. उद्योग क्षेत्रको प्रवर्द्धन र उद्यमशिलता विकास गर्न घरेलु तथा साना उद्योगको विकासका लागि सीप र प्रविधि हस्तान्तरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न रु. ५ करोड विनियोजन गरेको छु ।
८२. स्थानीय उत्पादनमा आम नागरिकको रुची, बस्तुको गुणस्तर, बजार पहुँच बृद्धि गर्न वीरेन्द्रनगरमा कर्णाली कोशेली घर निर्माण गर्न रु. १ करोड विनियोजन गरेको छु ।
८३. लक्षित समूहलाई आवश्यक मेशिन उपकरण र भौतिक पूर्वाधार विकास सहायताको माध्यमबाट लघु उद्यम विकास गरी स्वरोजगारका अवसर बृद्धि गरिनेछ। प्रदेश भित्रका सम्भावित स्थानमा कपास खेती एवम् ऊन उत्पादन र प्रशोधन कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
८४. परम्परागत घरेलु प्रविधिको प्रवर्द्धन गर्ने र मेशन, प्लम्बिङ्ग, हेयर कटिङ्ग, वायरिङ्ग, सिलाई कटाई, हस्पिटालिटी र कुक जस्ता रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गरिनेछ। उल्लिखित कार्यक्रमको लागि रु. ६ करोड १५ लाख विनियोजन गरेको छु ।
८५. प्रदेशभित्र उत्पादन तथा बिक्री वितरण हुने प्रमुख पहिचानजन्य उत्पादनको बजारीकरणका लागि कर्णाली ब्राण्डको प्रवर्द्धन गरिनेछ।
८६. संघीय सरकार सँगको समन्वयमा प्रदेशभित्र पेट्रोलियम पदार्थको भण्डारणको लागि आवश्यक पूर्वाधार विकासलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
८७. उद्योग तथा वाणिज्य क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि मैले जम्मा रु. ४७ करोड विनियोजन गरेको छु।

वन, भूसंरक्षण र वातावरण

८८. वन स्रोतको संरक्षण र बैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी यसको माध्यमबाट आय आर्जनका अवसर बृद्धि गरिनेछ। वनस्पति, वन्यजन्तु र जैविक

विविधताको दीगो संरक्षण गरी काष्ठ र गैरकाष्ठ वन पैदावारको उत्पादन र आपूर्ति वृद्धि गरिनेछ।

८९. स्थानीय तह, सामुदायिक वन, सहकारी वा समुदायलाई परिचालन गरी वनजन्य उत्पादनबाट आम नागरिकको आय आर्जन र रोजगारी वृद्धि गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
९०. प्रदेशमा रहेको जडिबुटीको अपार संभावनाको खोज, पहिचान र दीगो प्रवर्द्धन गरिनेछ। जडिबुटीको संकलन र कम्तिमा एक प्रारम्भिक प्रशोधन गरी नागरिकको आय आर्जन वृद्धि गर्ने कार्यक्रममा रु. ६ करोड विनियोजन गरेको छु ।
९१. बहुमूल्य जडीबुटी, फलफूल र सुगन्धित वनस्पतिका विरुवा उत्पादनका लागि शुरू गरिएका हाइटेक नर्सरीको काम सम्पन्न गरी थप आवश्यक भएका स्थान पहिचान समेतका लागि रु. २ करोड १० लाख विनियोजन गरिएको छ ।
९२. कर्णाली प्रदेशमा उपलब्ध रहेका र थप सम्भाव्यताका उच्च मूल्यका वनस्पति र जडीबुटी खेतीको विकास र विस्तार समेतका लागि वनस्पति तथा जडीबुटीको पहिचान, प्रमाणीकरण तथा ब्राण्डिङ्गका लागि पूर्वाधार तथा प्रयोगशाला स्थापनाको शुरुवात गरिनेछ।
९३. कर्णाली प्रदेशका बहुमूल्य वनस्पति र जडीबुटीको पहिचान, खेती, प्रमाणीकरण, विकास र रोजगारमूलक क्रियाकलापका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
९४. भूक्षय नियन्त्रण र संवेदनशील जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गरिनेछ। स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा नमूनाको रूपमा एक वडा एक पोखरी

कार्यक्रमलाई अघि बढाइनेछ। उपरोक्त कार्यक्रमका लागि रु. ११ करोड विनियोजन गरेको छु ।

९५. हिमाल, महाभारत र चुरे संरक्षणलाई प्राथमिकता दिंदै जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण र अनुकूलनका कार्य अघि बढाइनेछ। विकासका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा वातावरण संरक्षणको पक्षलाई ध्यान दिइनेछ।
९६. स्थानीय तहसँगको समन्वय र साझेदारीमा निर्माण सामग्रीको आपूर्तिमा रहेका समस्या समाधान, आवश्यक सामग्रीको दीगो आपूर्ति र प्रतिस्पर्धाबाट बिक्री गर्ने व्यवस्थित प्रणालीको विकास गरिनेछ।
९७. वन, भू-संरक्षण र वातावरण क्षेत्रका उल्लिखित कार्यक्रमका लागि मैले रु. ८१ करोड विनियोजन गरेको छु।

हवाई सेवा र पर्यटन

९८. प्रदेश सरकारको पहलमा सुर्खेतबाट संघीय राजधानी सँगको सिधा हवाई सेवा नियमित रूपमा सञ्चालन भएकोछ। यसको दीगोपना र सुलभ हवाई सेवाका लागि सुर्खेत विमानस्थलको विस्तार र स्तरोन्नतिका लागि जग्गा व्यवस्थापनमा नेपाल सरकारसँग साझेदारी गर्नेगरी वित्तीय व्यवस्था तर्फ रु. ५० करोड विनियोजन गरेको छु।
९९. प्रदेश पर्यटन गुरुयोजना अनुसार पर्यटकीय पूर्वाधारको क्रमिक विकास गरिनेछ। पर्यटन गतिविधिबाट ग्रामीण जनताको आय आर्जन र रोजगारी बृद्धिका लागि सामुदायिक घरबास (होमस्टे) को पूर्वाधार विकासमा सहयोग गरिनेछ।
१००. प्रदेश राजधानी वीरेन्द्रनगरमा रहेका पर्यटकीय महत्वका स्थानहरूमा आवश्यक पूर्वाधार विकास गरिनेछ। यस शहर वरिपरीका पहाडमा

प्रस्तरकला (स्टोन कार्भिङ्ग) र आसपासका खोंचमा जलाशय निर्माणको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

१०१. सबै जिल्लामा प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य विकासका लागि पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ। रारा, शे-फोक्सुण्डो, काक्रेविहार, बुलबुले, पचाल झरना, कुपिण्डे, लिमी, सिञ्जा, पञ्चकोशी, स्यार्पु, कुशे पाटन लगायत पर्यटकीय क्षेत्रको पूर्वाधार विकासका लागि रु. १० करोड विनियोजन गरेको छु ।
१०२. हिमाली तथा उच्च पहाडी क्षेत्रमा सम्भाव्यताको आधारमा नमुना पदयात्रा मार्ग निर्माणको कार्य शुरूवात गरिनेछ। पदयात्रा मार्ग निर्माण गर्दा परम्परागत स्थानीय निर्माण सामग्रीको मात्र प्रयोग गरिनेछ।
१०३. मुलुकको एक प्रमुख पर्यटकीय आकर्षणको रूपमा रहेको मनमोहक रारा क्षेत्रमा आवश्यक पूर्वाधार विकासका लागि सरकार नागरिक साझेदारीमा घरबास (होमस्टे) पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्न आवास सहितको नमुना मुर्मा गाउँ विकास गरिनेछ। ताल्चा विमानस्थल देखि मिलिचौरसम्म पर्यटन पहुँच मार्ग निर्माण गरिनेछ।
१०४. हवाई सेवा र पर्यटन क्षेत्रका उल्लिखित कार्यक्रमका लागि मैले रु. ७३ करोड विनियोजन गरेको छु।

निजी तथा सहकारी क्षेत्र

१०५. विकासमा निजी क्षेत्रको योगदानलाई उच्च महत्व दिदै पूर्वाधार लगायत प्रदेश प्राथमिकताका क्षेत्रमा स्वदेशी तथा बैदेशिक लगानी आकर्षण गरिनेछ। निजी क्षेत्रको आर्थिक गतिविधिलाई आवश्यक पर्ने लगानीको वातावरण, सुरक्षा र पूर्वाधार विकासमा प्राथमिकता दिइनेछ।

१०६. प्रदेशको आर्थिक सामाजिक विकासका लागि सहकारी क्षेत्रलाई परिचालन गरिनेछ। सहकारीको माध्यमबाट कृषि, लघुउद्यम, प्रविधिको विकास र बचत प्रोत्साहन गरी पूँजी परिचालन गरिनेछ। स्वबृद्धि प्रारूप समेतको माध्यमबाट सहकारी मार्फत् रोजगारी र आय आर्जन बृद्धि गरिनेछ। सहकारीको माध्यमबाट कृषि उपजको सहज बजार पहुँचलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
१०७. एक सहकारी एक उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। सहकारीको माध्यमबाट उत्पादन, संकलन, भण्डारण र वितरणलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
१०८. कृषि तथा श्रम सहकारीलाई विशेष महत्व दिदै सहकारी नियमन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाइनेछ।

माननीय सभामुख महोदय महोदय

अब शिक्षा तथा सामाजिक क्षेत्रका कार्यक्रम र विनियोजन प्रस्तुत गर्दछु।

शिक्षा

१०९. दक्ष, सचेत र राष्ट्रप्रति वफादार नागरिक तयार गरी आधुनिक समाजको निर्माण गर्न शिक्षा क्षेत्रको विकासलाई मैले उच्च प्राथमिकता दिएको छु । नेपाल सरकार र स्थानीय तहसँगको समन्वयमा आगामी आर्थिक वर्षभित्र कर्णालीलाई पूर्ण साक्षर प्रदेश बनाइनेछ।
११०. प्रदेश शिक्षा नीति र कानून तर्जुमा गरी नव सिर्जनशील वैज्ञानिक र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा विकास गरिनेछ। नेपाल सरकार र स्थानीय तहसँगको समन्वय र सहकार्यमा समयानुकूल पाठ्यक्रम तयार गरिनेछ।

१११. शैक्षिक पूर्वाधार, शिक्षण सामग्री र नवीन प्रविधिको प्रयोग गरी जीवनोपयोगी प्राविधिक शिक्षाको विकासका लागि स्थानीय तहसँग सहकार्य गरिनेछ।
११२. शिक्षाको गुणस्तर विकास र अनुसन्धानका लागि मध्यपश्चिम विश्वविद्यालयमा भाइरोलोजी ल्याब स्थापना र आवश्यक भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि रु. १० करोड विनियोजन गरेको छु। गुणस्तरीय प्राविधिक जनशक्ति उत्पादनका लागि पर्वतीय विज्ञान तथा प्रविधि विश्वविद्यालय स्थापनाको प्रक्रिया अगाडी बढाउन आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिएको छ।
११३. हिमाली र विकट पहाडी क्षेत्रमा आवासीय विद्यालय निर्माण गरिनेछ। भूगोल एवम् विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा विद्यालय समायोजन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ। सामुदायिक क्याम्पस, एक निर्वाचन क्षेत्र एक प्राविधिक शिक्षालय र प्रदेश राजधानीमा अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि विशेष विद्यालय र दलित छात्रवास निर्माण गरिनेछ। उल्लिखित पूर्वाधार कार्यमा रु. २८ करोड १० लाख विनियोजन गरेको छु।
११४. दुर्गम पहाडी र हिमाली जिल्लामा प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम परिषद् (सिटिईभिटी) को सम्बन्धनमा सञ्चालित गैहनाफामूलक प्राविधिक शिक्षालयसँग प्राविधिक शिक्षा विकासका लागि संस्थागत साझेदारी गरिनेछ। ज्ञान र सीपसँगै स्वअर्जन (लर्न एण्ड अर्न) अवधारणामा सञ्चालन हुने विद्यालयको पूर्वाधार विकासमा सहयोग गरिनेछ। उल्लिखित कार्यक्रमका लागि रु. ४ करोड विनियोजन गरेको छु।
११५. दक्ष प्राविधिक जनशक्ति विकास गर्न चिकित्सा, इन्जिनियरिङ्ग, कृषि, भेटेरिनरी र सूचना प्रविधिमा उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न चाहने आर्थिक

रूपमा कमजोर जेहेन्दार विद्यार्थीलाई स्थानीय तहसँगको साझेदारीमा अध्ययन पछि तीन वर्ष सम्बन्धित स्थानीय तहमा अनिवार्य काम गर्ने गरी मापदण्डका आधारमा छात्रवृत्ति प्रदान गर्न रु. २ करोड विनियोजन गरेको छु ।

११६. शिक्षा क्षेत्रका उल्लिखित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि जम्मा रु. ८९ करोड विनियोजन गरेको छु ।

सामाजिक सशक्तीकरण, संरक्षण र सुरक्षा, महिला बालबालिका, दलित तथा ज्येष्ठ नागरिक

११७. समाजमा रहेका आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक क्षेत्रमा व्याप्त विभेद अन्त्य गर्न, पछि परेका वर्ग, जाति, समुदायको संरक्षण, सुरक्षा र सशक्तीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। अवसर, पहुँच र स्रोत साधनबाट बञ्चितिकरणमा परेका जनताको आय आर्जन वृद्धिका लागि स्थानीय तहसँगको समन्वयमा जीविकोपार्जनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

११८. महिला वर्गको उत्थान, सशक्तीकरण र विकासमा विशेष जोड दिइनेछ। शिक्षा, रोजगारी र नेतृत्व विकासमा महिलाको सहभागिता बृद्धि गर्न छोरी बुहारी मूलप्रवाहीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। छोरीमाथि हुने विभेदको अन्त्य गर्न, छोरीको पढाईलाई अवरुद्ध हुन नदिन र बालविवाहको अन्त्य गर्न बैंक खाता छोरीको सुरक्षा जीवन भरको कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएको छु ।

११९. एक्काइसौं शताब्दीको कलंकको रूपमा रहेको छुवाछुत र छाउपडी लगायतका सामाजिक विभेदको अन्त्य गरिनेछ ।

१२०. दलित समुदायको परम्परागत ज्ञान र सीपको संरक्षण गरी आर्थिक उपार्जन वृद्धि गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा दलित महिला आय आर्जन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न रु. २० करोड विनियोजन गरेको छु ।
१२१. एकल महिला, अपाङ्गता भएका नागरिक र आर्थिक, सामाजिक रूपले पछाडि परेका समुदायको हक हितको संरक्षण र सुरक्षा गर्नेगरी सामाजिक उत्तरदायी बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।
१२२. राउटे, बादी, राजी लगायत अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत र लोपोन्मुख समुदायको उचित जीविकोपार्जन र सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
१२३. विपन्न, भूमिहिन, सुकुम्बासी लगायत विकासको दृष्टिले पछि परेका समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने कार्यक्रममा आवश्यक बजेट विनियोजन गरेकोछु ।
१२४. कर्णालीको भावी तस्विरका रूपमा रहेका हाम्रा बालबालिकाको सुनिश्चित भविष्यका लागि शारिरीक, मानसिक र शैक्षिक क्षमता वृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । जोखिममा परेका अभिभावकविहिन तथा सडक बालबालिकाको सुरक्षा र विकासका लागि उपयुक्त कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१२५. बाल विकास केन्द्रमा कार्यरत सहयोगी कार्यकर्ता/सहजकर्तालाई उपलब्ध गराइएको प्रोत्साहन सहायतालाई निरन्तरता दिएको छु ।
१२६. ज्येष्ठ नागरिकको सम्मान र सुरक्षाका लागि मनोसामाजिक अवस्था र सहज दैनिक जीवनयापनका लागि स्थानीय तह तथा सामुदायिक

संस्थाबाट सञ्चालन हुने बृद्ध-आश्रम, मिलनकेन्द्र जस्ता सामुदायिक संस्थालाई उचित सहयोग गरिनेछ।

१२७. शहिद परिवार, वेपत्ता परिवार, घाइते, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, असहाय, सडक मानव र तिनका आश्रित परिवारको उचित व्यवस्थापन, राहत, उपचार र रोजगारमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
१२८. राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैहसरकारी संस्थाबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमलाई थप पारदर्शी र जवाफदेही बनाइनेछ। प्रदेश सरकारको प्राथमिकताका क्षेत्रमा गैरसरकारी संस्थाबाट दोहोरो नपर्ने गरी कार्यक्रम सञ्चालन हुने व्यवस्था मिलाइनेछ।
१२९. सामाजिक संरक्षण, सुरक्षा र सशक्तीकरणमा उल्लिखित कार्यको लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेकोछु।

संस्कृति, युवा तथा खेलकुद

१३०. नेपाली भाषाको उद्गमस्थल कर्णाली क्षेत्रको लामो इतिहास, संस्कृति र पुरातत्वको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गरिनेछ। विभिन्न वर्ग, जाति, क्षेत्र र समुदायको भाषा, संस्कृति, साहित्य र कलाको खोज र संरक्षण गरिनेछ। खस भाषाको शब्दकोष तयार गर्न आवश्यक रकम विनियोजन गरेकोछु।
१३१. सिंजा क्षेत्रको पुरातत्व, दुल्लुस्थित नेपाली भाषाको सर्वप्राचीन अभिलेख, कृतिखम्ब लगायतका प्रदेशमा रहेका ऐतिहासिक गढी, किल्ला र देवलको संरक्षण गरिनेछ।
१३२. प्रदेश संग्रहालयको स्तरोन्नति गर्दै स्थानीय तह सँगको सहकार्यमा सिंजा र दुल्लुमा सांस्कृतिक संग्रहालय निर्माण र पूर्वाधार विकासमा साझेदारी गरिनेछ।

१३३. युवा जनशक्तिलाई लक्षित गरी रोजगारी र विकासका क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ। युवामा स्वयंसेवी भावनाको विकास गर्ने सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
१३४. राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिता आयोजनाको तयारी एवं खेलाडीहरूको प्रशिक्षणका लागि वीरेन्द्रनगरमा नेपाल सरकारसँगको समन्वय र सहकार्यमा प्रादेशिक रङ्गशाला निर्माण कार्य अघि बढाइनेछ। साथै, सबै जिल्लामा रङ्गशाला, कभर्ड हल र खेलमैदानका कार्यक्रमहरू अघि बढाउँदै खेलकुद क्षेत्रको स्तरोन्नति र खेलाडीको वृत्ति विकास लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। युवा परिचालन र खेलकुद विकासका लागि रु. १५ करोड ६० लाख विनियोजन गरेको छु।

माननीय सभामुख महोदय

अब भौतिक पूर्वाधार क्षेत्रका कार्यक्रम र विनियोजन प्रस्तुत गर्दछु।

खानेपानी तथा सरसफाई

१३५. आधारभूत खानेपानी सेवामा नागरिकको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्न र गुणस्तर बृद्धि गर्न निर्माणाधिन आयोजनाहरू सम्पन्न गरिनेछ। कर्णाली, भेरी, बवई लगायतका नदी किनाराका बस्तिमा नवीन प्रविधिको उपयोग गरी स्वच्छ खानेपानी आपूर्तिको लागि संभाव्यता अध्ययन गरी क्रमशः कार्यान्वयन गरिनेछ।
१३६. संघ र स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा खानेपानीको समस्या भएका जिल्ला सदरमुकाम र स्थानीय तहमा स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धताको लागि अध्ययन गरी निर्माण कार्य अघि बढाइनेछ। घुम्ति भ्यान पानी परिक्षण प्रयोगशाला तयार गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ।

१३७. आधारभूत सरसफाईको दीगो व्यवस्थापनका लागि स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण र ढल व्यवस्थापन गरिनेछ। जैविक प्रविधिको प्रयोग गरी फोहोरमैला व्यवस्थापन र प्रशोधनको अध्ययन गरी कार्य अघि बढाइनेछ।
१३८. खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी कार्यक्रममा रु. १ अर्ब ६० करोड विनियोजन गरेको छु।

सडक पूर्वाधार र यातायात सेवा

१३९. कर्णाली प्रदेशमा सुरक्षित, गुणस्तरीय र भरपर्दो सडक पूर्वाधार विकासका लागि एकिकृत गुरुयोजना तयार गरिनेछ। स्वदेशी तथा विदेशी पुँजी परिचालन गरी रणनीतिक महत्वको सुर्खेत-हिल्सा द्रुतमार्ग तथा उत्तर दक्षिण करिडोरहरूका साथै रणनीतिक सडकहरू निर्माण कार्य अघि बढाउन नेपाल सरकारसँग थप समन्वय र सहकार्य गरिनेछ।
१४०. प्रदेश राजधानीबाट जिल्ला सदरमुकाम जोड्ने रणनीतिक मार्गको स्तरोन्नति र अन्तर प्रदेश सडक निर्माणलाई प्राथमिकता दिइनेछ। वीरेन्द्रनगर चक्रपथ निर्माण कार्यमा शिघ्रता ल्याइनेछ। निजी, सहकारी वा सामुदायिक क्षेत्रसँग स्थानीय तहले साझेदारी गरी यातायात सेवा सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ।
१४१. प्रदेश सरकारबाट सञ्चालित लोकप्रीय जनता सडक कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएको छ। यस कार्यक्रम अन्तर्गतका निर्माणाधिन आयोजना समयमै सम्पन्न गर्न रु. १ अर्ब ४२ करोड बजेट विनियोजन गरेको छु।

१४२. स्थानीय तहको केन्द्रदेखि जिल्ला सदरमुकामसम्म सडक पहुँच नभएका स्थानमा सडक निर्माणलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्न रु १५ करोड विनियोजन गरेको छु ।
१४३. जनताको आवत-जावतलाई सहज बनाउन मोटर पुल र झोलुङ्गे पुल निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१४४. प्रदेशभित्र लामो दूरीमा सवारी सञ्चालन हुने राजमार्गमा सवारी दुर्घटना न्यूनीकरण गर्न सचेतना, सडक सुरक्षा, परिक्षण र सवारी जाँच नियमित गराइनेछ ।
१४५. सडक र यातायातको विकास कार्यक्रमका लागि रु. ५ अर्ब ७९ करोड विनियोजन गरेको छु ।

सिँचाइ तथा नदी नियन्त्रण

१४६. कर्णाली र भेरी बेसिन लगायतका नदी किनाराका खेतियोग्य उब्जाउ जमिनमा नवीन प्रविधिको माध्यमबाट सिँचाइ सुविधा विस्तार गरिनेछ । वर्षातको पानी संकलन, डिप बोरिङ्ग र लिफ्ट आयोजनालाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
१४७. साना मझौला र ठूला सिँचाइ आयोजनाको पहिचान र विकास गरिनेछ । जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रणका लागि स्थानीय तहसँग सहकार्य गरिनेछ ।
१४८. सिँचाइ विकास तथा नदी नियन्त्रण कार्यकालागि रु. १ अर्ब ७३ करोड विनियोजन गरेको छु ।

ऊर्जा विकास

१४९. कर्णालीको पानी: जनताको लगानी भन्ने ध्येयका साथ जलस्रोतमा नागरिकको लगानीलाई प्रोत्साहन गरी निजी तथा सहकारी क्षेत्र समेतको सहभागितामा ऊर्जाको विकासको लागि प्रदेश गुरुयोजना तयार गरिनेछ।
१५०. नेपाल सरकारसँगको सहकार्यमा भेरी बबई बहुउद्देश्यीय आयोजना र जगदुल्ला जलविद्युत आयोजनामा लगानी गरिनेछ। दैलेखको रामगाड, रुकुमको स्यार्पु र जाजरकोटको ताक्सुगाड आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन गरी निर्माण कार्य अघि बढाइनेछ।
१५१. नेपाल सरकारसँगको सहकार्यमा भेरी बबई बहुउद्देश्यीय आयोजनाको बाँधलाई प्रयोगगरी प्रदेश सरकारको पूर्ण स्वामित्व हुनेगरी जलविद्युत आयोजना निर्माण कार्य अघि बढाइनेछ।
१५२. विद्युत सेवा नपुगेका स्थानहरूमा ग्रामीण विद्युतीकरण तथा सौर्य, वायु, वायोग्यास जस्ता बैकल्पिक ऊर्जा र लघु जलविद्युत आयोजनाको माध्यमबाट विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन कर्णाली उज्यालो कार्यक्रम सञ्चालनका लागि रु. २५ करोड विनियोजन गरेको छु।
१५३. ऊर्जा विकास एवं ग्रामिण विद्युतीकरण कार्यक्रमका लागि रु. ५० करोड विनियोजन गरेको छु।

शहरी पूर्वाधार र बस्ती विकास

१५४. आधारभूत पूर्वाधार र सुविधा सहितको व्यवस्थित शहरी विकासलाई प्राथमिकता दिइनेछ। साना नयाँ शहर र बस्ती विकासको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।
१५५. सुरक्षित, व्यवस्थित र वातावरणमैत्री सार्वजनिक एवं निजी संरचना निर्माण सम्बन्धी कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा गरिनेछ।

१५६. प्रदेश राजधानी सहरको व्यवस्थित विकासका लागि सडक, खानेपानी, विद्युत, ढल, हरियाली सहित राजधानी वीरेन्द्रनगर शहर एकिकृत विकास परियोजना सञ्चालन गरिनेछ। नेपाल सरकारसँगको सहकार्यमा वीरेन्द्रनगर खानेपानी आयोजना अघि बढाइनेछ। प्रदेश राजधानीको एकिकृत विकासका लागि रु. ५१ करोड विनियोजन गरेको छु।
१५७. विपन्न, दलित, विपद् पीडित जनता र छरिएको एवं जोखिमयुक्त बस्तीलाई मध्यनजर गरी एकिकृत बस्ती विकास तथा सामाजिक रूपान्तरण कार्यक्रम सञ्चालनका लागि रु. २५ करोड विनियोजन गरेको छु।
१५८. दलित, विपन्न र सिमान्तीकृत अल्पसंख्यक समुदायको आवास निर्माणमा सहयोग गर्न जनता आवास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।

प्रादेशिक सुरक्षा तथा कानून

१५९. मानव अधिकारको सर्वमान्य सिद्धान्त र मौलिक हकको संरक्षणका लागि आवश्यक नीति तथा कानून तर्जुमा गरिनेछ।
१६०. प्रदेशको एकल अधिकार र साझा अधिकारको विषयमा आवश्यक कानून तर्जुमा गरिनेछ।
१६१. प्रादेशिक सुरक्षा व्यवस्थाका लागि प्रदेश प्रहरी सम्बन्धी कानून तर्जुमा गरी प्रदेश प्रहरीको गठन गरिनेछ। प्रदेश प्रहरीलाई थप दक्ष, जनमैत्री र व्यवसायिक बनाउन प्रहरी तालिम केन्द्र लगायत आवश्यक संरचना र पूर्वाधार विकास गरिनेछ।
१६२. नागरिकको न्यायमा सहज पहुँच कायम गराई कानूनी राज्यको प्रत्याभूति दिन कानूनी सहायता कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

१६३. कारागारलाई सुधार गृहको रूपमा विकास गर्दै कैदी बन्दीलाई संघीय सरकारसँगको समन्वय र सहकार्यमा खुला उत्पादन कारागारको माध्यमबाट उत्पादनमूलक क्रियाकलापमा सहभागी बनाइनेछ।
१६४. अधिकार प्राप्ति आन्दोलनमा जीवन उत्सर्ग गर्ने शहिदको सम्झना र सम्मानका लागि यस सम्बन्धी प्रमाण, वस्तु र दस्तावेजको संग्रह सहितको शान्ति पार्क निर्माणको कार्य अघि बढाइनेछ।

सञ्चार तथा सूचना प्रविधि

१६५. नागरिकको सुसूचित हुने संवैधानिक हकको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि आम सञ्चार जगतलाई थप व्यवसायिक र मर्यादित बनाउनका लागि पत्रकार स्वास्थ्य वीमा र छात्रवृत्ति कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएको छु।
१६६. जनतासँग प्रदेश सरकार कार्यक्रम तथा लोककल्याणकारी सूचना र विज्ञापन रेडियो तथा अन्य सञ्चार माध्यममार्फत् प्रदेशभरी प्रसारण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।
१६७. सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा देखिएका नवीन आयामलाई सम्बोधन गर्ने गरी डिजिटल कर्णाली गुरुयोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ। सरकारी कार्य सञ्चालनलाई क्रमशः प्रविधिमैत्री बनाइनेछ।
१६८. सभ्य कर्णाली समाज निर्माणका लागि कुसंस्कार र लागु औषध दुर्व्यसनीजस्ता विसंगतिलाई निवारण गर्न सामाजिक अभियान सञ्चालन गरिनेछ। कुलतमा लागेका व्यक्तिको सुधार र पुनःस्थापनाका विविध कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

विपद व्यवस्थापन तथा पुनर्स्थापना

१६९. नेपाल सरकार र स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा विपद् व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ। विपद् पूर्व सूचना प्रणालीको विकास गरिनेछ। यसको पूर्व तयारी, प्रतिकार्य, राहत र पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
१७०. विपद् जोखिम व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार गरी स्थानीयस्तरमा कार्यान्वयन गरिनेछ। स्ववृद्धि प्रणालीमा आधारित विपद् कोष स्थापना र सञ्चालनमा स्थानीय तहलाई सहयोग गरिनेछ। विपद् जोखिम न्युनिकरणका लागि सामुहिक दुर्घटना बीमा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।
१७१. सडक दुर्घटनालाई न्यूनीकरण गर्न सडक सुशासन अभियान सञ्चालन गरिनेछ। गम्भिर सडक दुर्घटनामा परेकालाई जीवन रक्षाका लागि स्थल तथा हवाई माध्यमबाट शीघ्र उद्धार गरी उपचार व्यवस्था गर्न रु. २ करोड विनियोजन गरेको छु।
१७२. बाढी, पहिरो, आगलागी लगायतका प्रकोपबाट पीडित परिवारलाई उचित राहत उपलब्ध गराइनेछ। विपद् उद्धारमा स्वयंसेवी रूपमा सहभागी हुन नागरिकलाई उत्प्रेरित गराउनुका साथै प्रशिक्षण र आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराइनेछ।
१७३. सुर्खेत लगायतका जिल्लाका वि.स. २०७१ सालको बाढी पीडितको आवास निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न रु. ५ करोड विनियोजन गरेको छु।
१७४. कर्णाली आकस्मिक कोषमा रु. २ करोड जम्मा गर्ने व्यवस्था मिलाएको छु। राहत सहयोग सम्बन्धी कार्यलाई एकद्वारबाट सञ्चालन गर्न नागरिक राहत कोष स्थापना र सञ्चालनका लागि रु. १ करोड विनियोजन गरेको छु।

१७५. उल्लिखित विपद् व्यवस्थापन र पुनर्स्थापनाका कार्यक्रमका लागि कूल रु. १२ करोड २० लाख विनियोजन गरेको छु।

सुशासन र सार्वजनिक सेवा प्रवाह

१७६. प्रदेश निजामती सेवा सम्बन्धी कानून तर्जुमा गरी सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई अनुमानयोग्य, पारदर्शी र विश्वसनीय बनाई कर्णालीबासीको जनअपेक्षा सम्बोधन गर्न सक्षम, पारदर्शी, प्रविधिमैत्री र जनउत्तरदायी प्रशासनको विकास गरिनेछ।

१७७. सरकारका काम कारवाहीमा नागरिकको पहुँच र पृष्ठपोषणको माध्यमबाट प्रभावकारी विकास र सेवा प्रवाहका लागि जनतासँग कर्णाली सरकार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। हाम्मा कुडा हाम्मा मुख्यमन्त्री कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ।

१७८. प्रशासनमा नवप्रवर्तन विकास गर्न प्रदेश र स्थानीय तहबीच अभ्यास, अनुभव र सिकाई आदान प्रदान तथा अनुशरण गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ। स्थानीय तहसँग प्रदेश सरकारको प्रभावकारी सम्पर्क माध्यमका लागि मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालयमा स्थानीय तह सम्पर्क इकाई सञ्चालन गरिनेछ।

१७९. विकास क्रियाकलापमा जनचाहना, जनहित, जनजागरुकता, जनसहभागिता र जनस्वामित्वलाई प्राथमिकता दिइनेछ। यसका लागि सार्वजनिक सुनुवाई, जनलेखा परीक्षण र सूचनाको हकको प्रवर्द्धन गरिनेछ।

१८०. सरकारको कार्यसम्पादनलाई नतिजामुखी एवं समयबद्ध बनाउन मुख्यमन्त्री र मन्त्री, मन्त्री र सचिव, सचिव र कार्यालय प्रमुख एवं आयोजना प्रमुखसँग साउन मसान्तभित्र कार्यसम्पादन करार गरिनेछ।

१८१. राष्ट्रसेवकको मनोवल वृद्धि गर्न उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने कर्मचारीलाई कर्णाली सेवा पुरस्कार प्रदान गरिनेछ।
१८२. श्रमको सम्मान गर्ने संस्कारको विकास गर्न प्रदेश सरकारबाट सञ्चालन हुँदै आएको श्रम दिवस अभियानलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ।

माननीय सभामुख महोदय,

अब योजना तथा सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन र बजेट कार्यान्वयन सम्बन्धी विनियोजन प्रस्तुत गर्दछु:

सार्वजनिक खर्चमा मितव्ययिता

१८३. प्रदेशको न्यून आन्तरिक स्रोत, अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरणबाट प्राप्त स्रोतमा हुने संकुचन र कोभिड-१९ महामारीको कारणले उत्पन्न परिस्थितिलाई ख्याल गर्दै आगामी आर्थिक वर्षमा उत्पादनमूलक र प्राथमिकतापूर्ण कार्यमा मात्र बजेट विनियोजन गरेको छु।
१८४. नागरिकको अधिकतम हितका लागि पूँजिगत खर्च क्षमता बढाउने, चालु खर्च घटाउने र प्रशासनिक खर्च कटाउने नीति कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कानूनी, संरचनागत सुधार एवं जनशक्तिको विकास गरिनेछ। मितव्ययी, परिणाममुखी, प्रतिफलयुक्त र रोजगारमूलक विकास परियोजना कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिइनेछ।
१८५. अत्यावश्यक बाहेक थप आर्थिक व्ययभार पर्ने गरी नयाँ संगठन संरचना स्थापना गरिनेछैन। चालु खर्चको सीमा घटाएको छु। प्रशासनिक खर्चलाई उल्लेखनीय रूपमा कटाइएको छ। आगामी आर्थिक वर्षमा एम्बुलेन्स लगायत अत्यावश्यक बाहेक कुनै पनि सवारी साधन खरिद गरिनेछैन।

१८६. स्रोतको संकुचनलाई मध्यनजर गरी आगामी आर्थिक वर्षमा कार्यालय सञ्चालन, मर्मत, इन्धन, विविध खर्च, भ्रमण खर्च, फर्निचर, अत्यावश्यक बाहेकका गोष्ठी सेमिनार लगायतका शिरोभार खर्चमा उल्लेखनीय कटौति गरिएको छ। मन्त्री, राजनीतिक पदाधिकारी तथा कर्मचारीको अतिथि सत्कार, सञ्चार तथा बैठक भत्ता, खाजा खर्च र जोखिम भत्ता लगायतका शिर्षकमा बजेट विनियोजन गरिएको छैन।
१८७. प्रदेश सरकारका आधारभूत सेवा प्रदान गर्ने निकाय बाहेक अन्य कुनैपनि संघ, सस्था वा निकायलाई सञ्चालन अनुदान दिइनेछैन। संघ र स्थानीय तहबाट अनुदान प्राप्त गर्ने व्यक्ति वा संस्थालाई दोहोरो पर्नेगरी प्रदेश सरकार अन्तर्गतका निकायबाट अनुदान दिइने छैन। भ्रमण, सवारी साधन र ईन्धन लगायतका खर्चको मापदण्ड र मार्गदर्शन तयारगरी शीघ्र लागू गरिनेछ।
१८८. सार्वजनिक स्रोतको सदुपयोग, प्रभावकारी खरिद व्यवस्थापन, मितव्ययिता र वित्तीय अनुशासनमा विशेष प्राथमिकता दिइनेछ।

अन्तर सरकारी वित्त हस्तान्तरण

अब म संघबाट प्राप्त हुने स्रोत एवं विनियोजन र स्थानीय तहमा हुने अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरण सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गर्दछु:

१८९. संघीय सरकारबाट वित्तीय समानीकरण अनुदान वापत रु. ९ अर्ब ६३ करोड २९ लाख, सशर्त अनुदान वापत रु. ४ अर्ब ४९ करोड ११ लाख, संघ र प्रदेशको सहलगानीमा सञ्चालन हुने आयोजनाको लागि समपुरक अनुदान वापत रु. २५ करोड २५ लाख तथा विशेष अनुदान कार्यक्रममा रु. ४६ करोड बजेट सीमा प्राप्त भएको छ।

१९०. आन्तरिक स्रोतको साँघुरो दायरा र संघ मार्फत् प्राप्त हुने आर्थिक स्रोतमा संकुचन भएतापनि संघीयता, सन्तुलन, सहकार्य, समन्वय र साझेदारीको मर्मलाई उच्च महत्व दिदै मैले स्थानीय तहमा प्रदेश सरकारबाट हुने वित्त हस्तान्तरणमा बृद्धि गरेको छु।
१९१. राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिसमा स्थानीय तहलाई अन्तर सरकारी वित्त हस्तान्तरणको माध्यमबाट वित्तीय समानीकरण अनुदान तर्फ रु. ८० करोड हस्तान्तरण गरिनेछ। आयोगबाट तोकिएको मापदण्डको आधारमा राजस्व बाँडफाँट गरी स्थानीय तहमा उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाएको छु।
१९२. स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने कार्यक्रमका लागि सशर्त अनुदानतर्फ रु. ६६ करोड हस्तान्तरण हुने व्यवस्था मिलाएको छु।
१९३. प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहको सिफारिसमा छनौट गरिएका तथा दुवै तहको सहलगानीमा स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने कार्यक्रममा समपूरक अनुदानतर्फ रु. १ अर्ब ५ करोड ८० लाख हस्तान्तरण हुने व्यवस्था मिलाएको छु।
१९४. सामाजिक र आर्थिक परिसूचकमा पछाडि परेका क्षेत्रको उत्थानगर्न स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी सरसफाई, खाद्य सुरक्षा र उद्यमशिलताका कार्यक्रममा विशेष अनुदान अन्तर्गत रु. ३५ करोड २५ लाख स्थानीय तहमा हस्तान्तरण हुने व्यवस्था गरेको छु।
१९५. प्रदेश र स्थानीय तह बीच समन्वय र सहकार्यमा विकास गतिविधि सञ्चालन गर्न र यसको लाभ नागरिकसम्म पुऱ्याउन आगामी आर्थिक वर्षमा उल्लिखित शिर्षकमा वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत स्थानीय तहलाई जम्मा रु. २ अर्ब ९९ करोड ६५ लाख उपलब्ध गराइनेछ।

स्रोत परिचालन

१९६. दीर्घकालीन विकासको अवधारणा अनुरूप प्रदेश महत्वका उच्च प्रतिफल दिने र रोजगारमूलक आयोजनामा लगानी गरिनेछ।
१९७. सुर्खेत विमानस्थलको स्तरोन्नति र प्रदेशको समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने उच्च प्रतिफल हुने जलविद्युत आयोजनामा लगानीका लागि वित्तीय व्यवस्थातर्फ रु. ७५ करोड विनियोजन गरेको छु।

विकास सहायता र लगानी परिचालन

१९८. प्रदेश सरकारको प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम र आयोजनामा मात्र संघीय सरकारको समन्वयमा बैदेशिक सहायता परिचालन गरिनेछ।
१९९. प्रदेशको विकास र उन्नतिको लागि स्वदेशी तथा विदेशी निजी क्षेत्रलाई आकर्षण गर्न आवश्यक नीतिगत, कानुनी र संस्थागत व्यवस्था गरी लगानीमैत्री वातावरण तयार गरिनेछ।
२००. सार्वजनिक, निजी, सहकारी वा सामुदायिक क्षेत्रबाट सञ्चालन हुने प्रदेश महत्वको आयोजनास्थल सम्मको सडक, विद्युत लगायतका पूर्वाधार, विभिन्न निकायबीच समन्वय र शान्ति सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने व्यवस्था मिलाएको छु।
२०१. आन्तरिक तथा बाह्य लगानी आकर्षित गरी छिटो प्रतिफल प्राप्तहुने रोजगारमूलक र स्थानीय कच्चा सामग्री प्रयोगहुने आयोजनालाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
२०२. स्वदेशी एवं विदेशी गैरसरकारी संस्थालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, जिविकोपार्जन र स्थानीय उत्पादन बृद्धिका क्रियाकलापमा परिचालन गरिनेछ।

आर्थिक योजना र तथ्याङ्क

२०३. प्रदेशको दीर्घकालीन विकासका लागि प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाको आधारपत्र तथा परिवर्तित परिस्थिति अनुसार प्राथमिकता तयगरी आवधिक योजनाको कार्यान्वयन गरिनेछ। चालु आर्थिक बर्षमा सञ्चालित आयोजनाको कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिइनेछ।
२०४. आवधिक योजनाको प्राथमिकतामा आधारित परियोजना बैंक तयार गरिनेछ। प्रदेशमा विकासको सन्तुलन र मध्यमकालीन खर्च संरचनामा आधारित भई बजेटको विनियोजन गरिनेछ। क्षेत्रगत प्राथमिकतामा आधारित सम्बन्धित मन्त्रालयले तयारगरेको आयोजनाहरूको सूचिका आधारमा सम्भाव्यता अध्ययन गरी आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ।
२०५. प्रदेश महत्वका आयोजना पहिचान गरी सडक, खानेपानी, सिँचाइ र जलविद्युत लगायतका ठूला पूर्वाधार विकासको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ। प्रदेशको प्राथमिकता प्राप्त र सम्भाव्यता अध्ययन भएका आयोजनालाई आयोजना बैंकमा आवद्ध गरिनेछ।
२०६. कर्णाली प्रदेश समन्वय परिषद्, कर्णाली विकास परिषद् लगायतका संरचनाहरूलाई थप सक्रिय बनाउँदै संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिसँगको समन्वय र सहकार्यमा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ। प्रदेश समन्वय परिषद्मा गरिएका प्रतिवद्धता कार्यान्वयन गरिनेछ।
२०७. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका कार्यक्रम तथा आयोजनामा दोहोरोपना नहुनेगरी सन्तुलित रूपमा बजेट विनियोजन गरेकोछु।

बजेट कार्यान्वयन र अनुगमन मूल्याङ्कन

२०८. सार्वजनिक खर्च र वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गरी बजेट विनियोजन, खर्च र प्रतिवेदनको स्वचालित प्रणाली विकास गरिनेछ।
२०९. संघीय कानूनसँग सामाज्यस्य कायम हुनेगरी सार्वजनिक खरीद प्रकृयालाई थप सरल, समय सापेक्ष र परिणाममुखी बनाउन यस सम्बन्धी आवश्यक कानून, संरचना र पद्धतिको विकास गरिनेछ।
२१०. प्रदेश सरकारबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रम र आयोजनामा जनप्रतिनिधि र निजका परिवारजन उपभोक्ता समितिका पदाधिकारी र सदस्य हुन नपाउने गरी कानूनी व्यवस्था गरिनेछ।
२११. बजेट कार्यान्वयनलाई सहज र प्रभावकारी बनाउन प्रदेश मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणालीमा प्रविष्ट भएको चौमासिक विभाजनका आधारमा कार्यक्रम सञ्चालन र बजेट खर्चगर्न विनियोजन ऐनबाटै अख्तियारी प्राप्तहुने व्यवस्था मिलाएको छु।
२१२. प्रतिफलयुक्त एवं प्राथमिकतापूर्ण विशेष परियोजनाहरू पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन मूल्याङ्कन गर्ने स्वचालित पद्धतिको विकास गरिनेछ।
२१३. प्रदेशका नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा, बजेट निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनमा जनप्रतिनिधिको भूमिका र स्वामित्व बृद्धि गरिनेछ। विकास आयोजनाको अनुगमनका लागि जिल्ला समन्वय समितिलाई क्रियाशिल बनाउन आवश्यक कानूनी व्यवस्था र बजेटको प्रवन्ध गरिनेछ।

२१४. बहुवर्षीय वाहेकका आयोजनाको प्रथम चौमासिक भित्र ठेक्का/टेण्डर सूचना गरिसक्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। अनुदान तथा साझेदारीमा हुने सहयोगका लागि दोश्रो चौमासिक भित्र सम्झौता गरिसक्नुपर्ने र बैशाख मसान्तभित्र अनुदान वा साझेदारी सहयोग उपलब्ध गराइसक्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

२१५. कर्णाली प्रदेश योजना आयोगलाई आयोजना मूल्याङ्कनमा प्रभावकारी बनाउन आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेको छु। प्रदेश सरकारबाट सञ्चालित आयोजनाको सहजीकरण एवं अनुगमन गर्न प्रदेश सरकारका प्रमुख सचिवको संयोजकत्वमा उच्चस्तरीय संयन्त्र गठन गरिनेछ।

माननीय सभामुख महोदय

अब माथि प्रस्तुत गरिएका नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि बजेट विनियोजन र स्रोत व्यवस्थापनको अनुमान प्रस्तुत गर्दछु।

२१६. आगामी आर्थिक वर्षमा प्रस्ताव गरिएका कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयन गर्न रु. ३३ अर्ब ७४ करोड १३ लाख ५३ हजार विनियोजन गरेको छु। कूल विनियोजन मध्ये पुँजीगत खर्च रु. १९ अर्ब ६ करोड ९१ लाख २१ हजार अर्थात ५७ प्रतिशत, चालु खर्च रु. ११ अर्ब ६७ करोड ५७ लाख ३२ हजार अर्थात ३४ प्रतिशत र वित्तीय हस्तान्तरण तर्फ रु. २ अर्ब ९९ करोड ६५ लाख अर्थात ९ प्रतिशत विनियोजन गरेको छु।

उल्लिखित चालु खर्च अन्तर्गत कोभिड नियन्त्रण, रोकथाम र उपचारका लागि रु. ८७ करोड ४१ लाख, रोजगार तर्फका कार्यक्रममा रु २ अर्ब ५८ करोड २६ लाख र अन्य कार्यक्रम तथा प्रशासनिक खर्च रु. ८

अर्ब ५१ करोड ९० लाख ३२ हजार अर्थात कुल विनियोजनको करिब २५ प्रतिशत रहेको तथ्य सम्मानित सभा समक्ष जानकारी गराउछु।

२१७. आगामी आर्थिक वर्षको लागि अनुमान गरिएको खर्च व्यहोर्ने स्रोत मध्ये आन्तरिक राजस्वबाट रु. ३० करोड ६ लाख ५३ हजार, चालु आर्थिक वर्षको खर्च नभई बाँकी रहन जाने अनुमानित रकम रु. ११ अर्ब १९ करोड ९ लाख ८५ हजार, संघीय सरकारबाट राजस्व बाँडफाँड वापत प्राप्त हुन आएको रकम रु. ७ अर्ब ३९ करोड ५६ लाख, वित्तीय समानीकरण अनुदानबाट प्राप्त हुन आएको रु. ९ अर्ब ६३ करोड २९ लाख र सशर्त अनुदानबाट रु. ४ अर्ब ४९ करोड ११ लाख परिचालन गरिनेछ। त्यसैगरी नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने सम्पूर्ण अनुदान वापत रु. २५ करोड २५ लाख र विशेष अनुदान वापत रु. ४६ करोड प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ। साथै वैदेशिक सहायताबाट सञ्चालित हुने कार्यक्रममा रु. १ करोड ७६ लाख १५ हजार स्रोत परिचालन हुनेछ।
२१८. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को यथार्थ खर्च, आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को संशोधित अनुमान र आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को अनुमानित आयव्ययको विवरण अनुसूचीमा उल्लेख गरेको छु। विषयगत मन्त्रालयहरूको चालु आर्थिक वर्षको प्रगति विवरण आजै प्रस्तुत गरेको छु।

माननीय सभामुख महोदय,

अब आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को राजस्व परिचालनको नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु:

२१९. आयआर्जनका गतिविधि लगायत प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने आन्तरिक राजस्व संकलनको दायरा बृद्धि गर्ने तथा सरलीकृत कर प्रणालीको

विकास गरी आन्तरिक स्रोतको परिचालनमा जोड दिइनेछ। राजस्वका स्रोतहरूको पहिचान गरी राजस्व संकलन प्रणालीलाई थप सुधार गर्दै नागरिकले तिरेको करको सदुपयोग सुनिश्चित गरिनेछ ।

२२०. कोभिड-१९ बाट प्रभावित आर्थिक क्रियालापमा लाग्ने करका दर समायोजन, छुट र सहूलियत प्रदान गर्न नेपाल सरकारसँग समन्वय गरिनेछ।

२२१. आम नागरिकको अपेक्षा र करदाताको सुविधालाई ध्यान दिदै आधुनिक र प्रविधिमैत्री कर प्रशासनको विकास गरी राजस्व संकलन बृद्धि गर्नेगरी आगामी आर्थिक वर्षको राजस्व नीति तथा कार्यक्रमको उद्देश्यहरू देहाय अनुसार प्रस्तुत गरेको छुः

(क) करयोग्य कारोबारलाई करको दायरामा ल्याई राजस्वको आधार फराकिलो बनाउने,

(ख) आर्थिक क्रियाकलापको विस्तारमा सहयोग पुग्नेगरी कर प्रणालीलाई लगानीमैत्री बनाई उत्पादनमूलक उद्योग तथा व्यवसायको प्रबर्द्धन गर्ने,

(ग) करको संरचना र करका दरहरूमा समय सापेक्ष सुधार गरी कर प्रणालीलाई थप प्रगतिशील र समन्यायिक बनाउने,

(घ) कर कानूनको पालनामा जोड दिँदै कर छली तथा चुहावट नियन्त्रण गर्ने,

(ङ) गैरकर राजस्वको क्षेत्र विस्तार एवं करका दरहरूलाई समायोजन गरी राजस्व वृद्धि गर्ने।

२२२. प्रदेशमा करका क्षेत्र पहिचान गरी प्रदेश कर कानुनको उपयुक्त व्यवस्था गर्ने र छरितो कर प्रशासनिक संरचना मार्फत् कर तथा गैर कर असुली तथा संकलन कार्य प्रभावकारी र करदातामैत्री बनाइनेछ ।
२२३. कर प्रशासनलाई चुस्त छरितो र लागत प्रभावी बनाइनेछ। प्रदेशको आफ्नै संरचना स्थापना नभएसम्म संघीय सरकार तथा स्थानीय तहका संरचना मार्फत् समन्वयात्मक रूपले कर असुली गरिनेछ।
२२४. आगामी आर्थिक वर्षमा यस प्रदेशमा लगाइने कर तथा शुल्कहरूको विवरण आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरेको छु ।
२२५. कर्णाली प्रदेशमा स्रोतको सम्भावना, प्रदेशको राजस्व अधिकार र अर्थतन्त्रमा यस प्रदेशबाट पुग्न सक्ने योगदानको अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ। कर तथा गैरकर राजस्वको दायरा विस्तारको सम्भाव्यताका आधारमा दर समायोजन गर्दै जाने नीति लिइनेछ।

माननीय सभामुख महोदय

२२६. हालको विषम परिस्थिति सामान्य हुनासाथ बजेट कार्यान्वयनबाट चालु एवं निर्माणाधीन आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा तीब्रता आउने, रणनीतिक भौतिक पूर्वाधारको निर्माण कार्य अघि बढ्ने र नागरिकको सहज जीवनयापनको वातावरण तयार हुनेछ। यस बजेटको कार्यान्वयनबाट आगामी आर्थिक वर्षमा प्रदेशमा थप आर्थिक गतिविधिहरू नियमित भई करीब ६ प्रतिशत आर्थिक बृद्धि हासिलहुने अपेक्षा गरेको छु ।
२२७. बजेट तर्जुमाको क्रममा स्रोत उपलब्ध गराउने नेपाल सरकार, मार्गदर्शन र सुझाव प्रदान गर्नुहुने माननीय प्रदेश प्रमुख, माननीय मुख्यमन्त्री, प्रदेश सभाका माननीय सभामुख तथा माननीय उपसभामुख, माननीय प्रमुख प्रतिपक्ष दलका नेताप्रति हृदयदेखि आभारी छु। बजेटका सिद्धान्त र

प्राथमिकतामा छुलफल गरी महत्वपूर्ण सुझाव र मार्गदर्शन प्रदान गर्नुहुने सभाका माननीय सदस्यहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु। यस क्रममा विभिन्न माध्यमबाट सुझाव प्रदान गर्नुहुने राजनीतिक दल, प्रदेश सभाका समितिहरू, कर्णाली प्रदेश योजना आयोग, कर्णाली प्रदेश विज्ञ समुह, स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, राष्ट्रसेवक, निजीक्षेत्र, उद्योगी, व्यापारी, सहकारी क्षेत्र, नागरिक समाज, विकास साझेदार, सञ्चार जगत लगायत सबैलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु। बजेट तर्जुमाका क्रममा सबैबाट प्राप्त भएको सहयोग बजेट कार्यान्वयनको क्रममा समेत निरन्तर रहने मेरो अपेक्षा छ।

२२८. अन्तमा प्रस्तुत आगामी आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को बजेटको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट कोभिड-१९ को महामारी र सम्भावित खाद्य सङ्कटबाट कर्णालीबासीको जीवन रक्षा, श्रममूलक रोजगारीका अवसर सिर्जना, उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा बृद्धि, जीवनोपयोगी शिक्षाको उत्थान, दीगो पूर्वाधार विकास, शान्ति सुरक्षा, सुशासन र सेवाप्रवाहमा सुधार भई शिथिल बनेको आर्थिक गतिविधि र सुस्त बनेको विकासमा पूनर्जीवन र गतिशिलता प्राप्त गरी नागरिकको अधिकतम् हित कायम हुने विश्वास लिएको छु।

धन्यवाद !!!